کۆتایی حزبی کوردی: وادەیەکی درەنگ بەڵام چاوەڕوانکراو … نەوزاد جەمال

ڕەنگە لە هیچ کوێیەکی دنیادا هێندەی لای ئێمە، حزب وەک جانەوەرێکی قەزەوەن و ناحەز وێنا نەکرابێت. بێزرانی حزب بە خودی حزبییەکان و ئەو نووسینە ڕەخنەییانەشی کە لە مەزەندەکردنیاندا بۆ چییەتی کێشەو قەیرانەکان، سەرووپەتەڵاکی چەمکی حزب دەکوتنەوە نەک ڕەگی کێشەکە. ئیتر، چەمکی حزب بۆتە نەفرەتێکی نەتەوەیی و نیشتمانی و ساخکردنەوەی کۆی تەنگەژەکان لەسەری! بەڵام، ئایا کێشەی ئێمە خودی حزب و ساسیەتە؟ ئایا لە قۆناخی پۆست-حزبداین و چیتر پێویستمان بەو فۆرمە ڕێکخراوەییەی سیاسەت نییە؟

– بەدگۆڕانێکی چاوەڕوانکراو

ساڵی(٢٠١٣) لە کتێبی "ئۆنتۆلۆجیای سیاسی کۆمەڵگەی کوردی"دا لە بەشێکیدا بەناوی 'حزبایەتی بونیادی کێشەیەکی کۆمەڵایەتی'، ئاوابوونی حزبی کوردییم هێنابووە بەرباس. کۆتایی حزب بەو مانا مۆدێرنەی کە 'سیاسەت' دەبێت بیکات، نەک بەمانای ئەوەی هەرچی ناوی حزبایەتییە بەجارێک نامێنێت. بەڕای من ئاوابوونەکە ئەو شێوانەیە کە لە چییەتی حزب و سیاسەتی کوردییدا ڕوویداوە. لێرەدا، ئەو شێواندنە بە 'بەدگۆرانێکی جەریی' دانێم و لە چەند دەرکەوتێکدا دەیخوێنمەوە.

حزبە دێرینەکان ئەگەر سەدەیەکیش تەمەنیان بێت، زادەو هەڵقوڵاوی هەلومەرجێکن کە لەمڕۆدا پێدراوەکانی هەبوون و مانەوەیان بەسەرچوون. ئەو زەمینەو هەلومەرجەی تێیدا سەریانهەڵداوە، زەرورەتی کارکردنیان بەشێوەی رابوردوو نەهێشتووە. لەئەنجامدا ئەوەی ناوی حزبە، یەکەیەکیتری کۆمەڵگەیە کە بنەماڵەو خێڵە. یەکەیەک کە خۆپارێزانە بەرژەوەندییەکانی بەمیکانیزمێکی سەردەمیانە پەرەپێدەدات و تەنها پشکی رۆڵەکانی (نەک ئەندام) مسۆگەردەکات.

لێرەوە، ئەم یەکە کۆنەوارە، تەنها ئەرک و رۆڵێکی کۆمەڵایەتی نابینێت، بەڵکو لە فەزای گشتی و ئاستی دامەزراوەیشدا، بڕیاری سیاسی قۆرخدەکات. ئیدی، حزب ڕووخسارێکی ساختەمۆدێرنی یەکەیەکی کۆمەڵایەتییە کە شەرعیەتی سیاسی پاوانەدەکات. دواجار سیاسەت دەکاتە بزنس و حزب کۆمپانیایەکی قازانجخواز.

بەدرێژای دوودەیەی پاش ڕاپەڕین، ئەوانەی بەرپرسی سیاسین لەناوخۆیاندا کەمپانیای تەندروستی و جگەرەو هاوردەکردن و نەوت و بیناسازی و خانووبەرەو پەیوندیوگواستنەوەیان بەشکردووە. دەیەها کارگەی بندیوار لەلاپاڵ و پێدەشتەکاندا هەیەو کەس نازانەت چ کاڵایەک بەرهەمدەهێنن! لەبەرئەوە، دەستمایەی کاربەدەستەحزبیەکان نەسەرمایەکی ڕەمزیی ئایدۆلۆجیای سیاسی- چەپ یا نەتەوەی-یە نە پسپۆریەتیشە. بەڵکو، کۆشکەکۆبوونی زەوی و موڵک، دەستوپێوەند، ئۆتۆمبیل و سانە.
لەم حاڵەتەشدا دابەشبوون، پەرتبوون و لەتکرازان ئاسایی و چاوەوانکراوە، مادام، ئامانجە ستراتیژییەکە قازانج، پاوانکردن زیادکرنی داهاتەکانە. بەگشتی کادێری حزبی بازرگانەو خاڵییە لەمانای سیاسەت، نەک هەر لەبەرئەوەی زۆربەیان لەسیاسەت تێناگەن و نازانن، بەڵکو لەسەر پێوەرەکانی بازرگانی- قازانجی خێراو کەڵەکەکردنی سەرمایەی مادیی- کاردەکەن. لەبەرئەوە، حزبکەمپانیا جگەلە پێگەو پارەو پاداشت و پۆست، شتێکی دیکەی نییە بە کڕینی ئینتیما.
لەڕووە یەکێک لەو چارەنووسە حەتمییەی حزب و سیاسەکان تێدەکەون، پشتبەستنە بەسامانی نەوت و ئەوانیترە بەپلەی دوو. بەڵام، هەموو تویژینەوەو وپێشبینییەکان دەریدەخەن کە ئیتر نەک جێگرەوەی نەوت بەڕێوەیە، بەڵکو چیتر تاکە سەرچاوەی ووزەش نییە. جگەلە بەزنونزمی نرخی، فرۆشتنی بەرامبەر بەچەک و جەنگی بەوەکالەت، داهاتێکی نامسۆگەرە.
خاڵێکیتر، ئەوەیە کە ململانێی سیاسی لە ئایدۆلۆجیاو دیدگەیەکی سیاسیەوە، دەبێتە پێکهەڵپرژان لەسەر هەناردەو شیرینی گرێبەست! لەم چەند مانگەی دوایدا، نەوت پلەی یەکەمی ئەجێنداکان و چەقی ململانێکانی نەک هەر هەرێم و بەغدا بەڵکو لەناوخۆشدا و لەناو پلەباڵاکانی حزبیشدا بەتایبەتر. لەکاتی قەیرانی داراییدا، چاوبڕینە ئەو سەرچاوەیە، دەریدەخات کە سیاسەت گۆڕاوە. ئیتر، ململانێکان شەڕی پشکە نەک سیاسەت. خاڵی هاوبەشی جەمسەرە دەسەڵاتدارەکان، پێکهاتن و لەتکرازانە لەسەر پشکەکانە.
بەئاشکرا دیارە کە لایەنەکان کێشەی سەرچاوەی ئابوری و داهات دەکەن بەئامرازو هۆکاری سەرەکی ململانێکان. لەوپێناوەشدا ناو و نازناویی سیاسی لەیەکتردەنێن لە رکابەری نێوان دوو کەمپانیا دەچێت کە لەناوەڕۆکدا هەمان بیرکردنەوە بەڵام بەلۆگۆی بازرگانی جیاوازەوە. ئیدی، نواڕین و دیدێکی سیاسی بۆ کوردستان و داهاتوو لەگۆڕێدا نییە.
لەسەر ئاستی رابەرایەتی و سەرکردایەتیش حزبەدێرینەکان لەگرفتدان.

سەرکردە سیاسی و رابەرە ئیلهامبەخشەکانی وەک ‘ماندێلا’، ‘گاندی’ و ‘داڤید بن گۆریۆن'(دامەزرینەری ئیسرایل) لە مێژوودا بەمانای ووشە سەرکردەو رابەربوون. سەدەیەک یا بەلانی کەمەوە، نیوسەدە خەباتیان بەبچرانیان کردووە. لەو پێناوەشدا راوەدونان و گرتن و ئەشکەنجەو دەربەردەی و هەژاری و هەرەشەیان پێشهاتووە. بەڵام، کە لە هەرێمی کوردستاندا ئێستە پشتئەستوورە بەو ئەزموونانە؟ لە باشوری کوردستاندا (تاڵەبانی، بارزانی و نەوشیروان) ناوی دیارن. بەڵام، ئیتر بمانەوە و نەمانەوەت، لەبەر هەڵکشانی تەمەن و نەخۆشییەوە، ئەمانیش خۆریان لە ئاوابووندایە. بۆیە، جێگرەوەو میراتگری ئەوان دەبێت کێبن؟

دیارە، نەریتی بنەماڵەیی (نەک سیاسی و حزبی)، وادەخوازێت پێگەگە لەناوی بازنەی خێزاندا دەمێنێتەوە. چونکە، شێوازی دابەشکردنی پلەی کارگێڕی کۆمپانیا، ستوونیە نەک ئاسۆیی. لەبەرئەوە، درێژەدان بەسەرمایەی رەمزی سەرکردەکانی پێشووتر، هەرگیز ئەو بەها حزبی و سیاسییەی لێناکەوێتەوە کە سەرکردەی باوک تێیداچالاکبوون.

پێویستە بپرسینەوە: ئایا لەقۆناخی پۆست-حزبدا، هێزی کۆمەڵایەتی و بزاوتی جەماوەری و رێکخراوەیی، دەتوانن ئەو جێگەخاڵیەی حزب بگرنەوە؟ پرسیارەکەش لەوەوەدێت؛ ناڕەزایی گشتی لەکوردستاندا هەیە، بەڵام لەبەرچی نەبووتە هێزێک و بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی؟ بەڕای من، بەشێکی زۆری ململانێکان تەنها لەسەر ئاستی ماکرۆهێزە(دەسەڵاتی سیاسی/ئابووریی) نەک میکرۆهێز(هێزی کۆمەڵایەتی و بنکەی جەماوەری)ە. ئەوەی دێت، لەسەر ئاستی سەرەوەو سەرخانی سیاسی و سەرووکۆمەڵایەتی، نەک ئاستی ژێرخانیی کۆمەڵگە ململانێ و خەباتدەکات.

مەرگی سیاسەت

بەدگۆڕانێکیتر کە مەرگی سیاسەتی لێکەوتەوە، کورتکردنەوەی پۆستەباڵاکانی حکومەتە بۆ جوڵەیەکی ئابوری بەشێوازێکی بازرگانی. هەڵبەت، مۆدیلی بازرگانی/ بەڕێوبەری کۆمپانیا لەکاروباری سیاسی هەرەمدا، مۆدێلێکە خشکەیی سەریهەڵدا، بەتایبەت پاش فرۆشتنی نەوت بەشێوازو رێژەی پێشکەوتوو فۆرمی خۆی وەرگرت. بەڵام رەنگی ئەم مۆدێلە دەگۆڕێتەوە بۆ بەردەستی سەرچاوە سروشتیەکان. بەتایبەت، مێژووی ململانێکانی نەوەدەکانی ‘یەکیتی’ و’پارتی’ داهاتی ئیبراهیم خەلیل و خاڵەسنووریەکان بوو.

گرێدانەوەی بەرژەوەندی بەهاوپەیمانەتی و هاوسەنگی هێزەوە، لەسەروو بنەماکانی سیاسەت و حوکمڕانییەوەهات. ئەوەی لەسیاسەتدا نەدەبا بکرا، بەباری ئابوریدا رێپدراو چاوی لێنقوێنرا. ئەمەش ئەنجامی ئەو راستییە کە سیاسەتداری و حزبداری و حوکمداری

لەکوردستاندا، خاڵییە لە دیدگە(vision). بڕیارەکان لەگۆشەنیگای بژاردەیەکی ئابورییەوە دراون. ئەقڵییەتێک کە مەزەندەکردنی بۆ پرسەکان، بژاردەی سودو قازانج یا زیان پێوەرە. روانگە زاڵەکە ئەوەیە؛ خەڵک، تاک وەک بەرخۆرو بەردەست هەژماردەکرێت. کۆمەڵگە وەک بازاڕ، حزب کۆمپانیاو سیاسەتیش پاوانکردنی بەرژەوەندییە قازانجخوازەکانە.

لەم سۆنگەوە، سەرۆکی حکومەت وەک بەرپرسێکی باڵا، سیاسەتی بەڕێکارو جوڵەی بازرگارنی هەڵسوڕاندووە. رەهەندە کۆمەڵایەتی و مرۆیی و شارستانیەکەی سیاسەت خراوەتەلاوە. ئەقڵیەتێک کە پێیوایە سەرچاوەی هەموو کێشەوگرفتەکان لەیەکدوو بژاردەی دیاریکراودایە. لێداونێکی خودی سەرۆکی حکومەت کەووتی: ‘لەنێوان خراپ و خراپتردا خراپمان هەلبژارد’، ئەمە پشتڕاستدەکاتەوە. بەدەر لەرادەی واقیعبینی، لێداونەکەی وادەکەوێتەوە بژاردەکانی بەردەستی سنووردارن و رێسای ناچاری گرتۆتەبەر! بەڵام، پرسیارەکە وەکخۆی دەمێنێتەوە؛ ئایا سەرۆکی حکومەت لەئێستەدا کامە بەرنامەو دیدگەیەتی بۆ رێگەچارەو ئاسۆی دواتری؟

هەڵبەت، لەکایەی ئابوری و بازاڕدا مر□ق ب□هاوکێشەی قازانج/سوود بەرەڕوو پێشهات و مەترسی و کێشەکان دەبێتەوە. لەکاتێکدا، سیاسەت رەهەندێکی قوڵی هەیە؛ کۆمەڵگە مر□قگ□لێکە کە چارەنووس و ماف ژیانی شیاوی، پێوەرو بنەمایەکی سازش لەسەرنەکراوە. لەدەرەوەی هاوکێشەیەکی ئابوریی و ماتماتیکی کە تەنها قازانج و زیان دەخوێنێتەوە، هەڵدەسوڕێت.

کەواتە، بەدگۆڕانەکە لەسیاسەت و حزبایەتیدا بەئاڕاستەی پاوانکردن، قۆرخکردنی سەرچاوەکان و دەستەمۆکردن و لەباربردنی پێوەرو بنەماکانی کاری حزبی و سیاسەت کەوتەوە. ئیتر، حزب بووە کوانی رکوکینەو هەلپەرستی. لەبەرئەوە، لەخۆڕا نییە ئەگەر بووترێت؛ ئەوەی دەکرێت نەسیاسەت، نەحزبایەتییە.

بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی دژی

کورد لە ساڵی ١٩٨٧ لە بەر ڕۆشنایی بەڵگەنامە فەرمییەکانی عیراق

دکتۆر جەبار قادر

ئەو بەڵگەنامە فەرمییانەی دەوڵەتی عیراق کە هێزەکانی ئەمەریکا دەستیان بەسەردا گرت و دواتر وەزارەتی بەرگری ئەو وڵاتە لە سەر تۆڕی ئینتەرنێت بڵاویکردنەوە، ڕۆشنایی دەخەنە سەر ئەو پەلامارە کیمیاوییانەی کرانە سەر گوند و ناوچەکانی کوردستان لە نیوەی یەکەمی ساڵی ١٩٨٧، واتا بەر لە کیمیابارانکردنی هەڵەبجە بە نزیکەی ساڵێکی تەواو. ئاشکرایە کە ڕژێمی بەعس لە ساڵی ١٩٨٣ چەکی کیمیاوی لە دژی هێزەکانی ئێران لە بەرەکانی شەڕ بەکاردەهێنا. بە پێی ئەو زانیارییانەی لە بەردەستدان لە ١٩٨٦ و ١٩٨٧ سوپاکەی سەدام پێشمەرگە و ناوچە ئازادکراوەکانی کوردستانی کیمیاباران ئەکرد.

وێنەی بەڵگەنامەکان و دەقە ئەسڵییەکەیانم بە هەردوو زمانی عەرەبی و ئینگلیزی لە نامیلکەیەکی (٨٠) لاپەڕەییدا لە ئەکایمیای کوردی لە ساڵی ٢٠١١ بڵاوکردەوە. پوختەی ئینگلیزییەکەشم لە ساڵی دواتردا لە کۆنفرانسێکدا، کە لە پاڕلەمانی یەکێتی ئەورووپا ڕێکخرابوو پێشکەش کرد. بە پێویستم زانی بیانکەم بە کوردی و بیانخەمە بەردەست خوێنەری کورد.

بەڵگەنامەکان بە ڕاشکاوەیی بەشداربوونی فەرمانگە و دامەزراوە سەربازی و هەواڵگرییە جۆراوجۆرەکان لە نەخشەدانان و جێبەجێکردنی ئەو قەسابخانە خوێناوییانە دەخەنەڕوو. زۆر بە ڕوونیش بەرپرسیارێتی ڕاستەوخۆی خودی سەدام حوسێن دەرئەخەن. وردەکاری ئەو پەلامارانە و شوێنەوارە ترسناکەکانی بۆ ساڵانێکی زۆر بە شاراوەیی هێڵرانەوە. لە عیراقی “فیدیراڵ ودیموکراتی” دوای سەدام حوسێنیشدا کەسانێکی زۆر بە کاربەدەستانی تازەشەوە باوەڕ بەم بەڵگانە ناکەن و بە پڕوپاگەندەی کوردی لەقەڵەم دەدەن. هەندێکیشیان بە ئاشکرا خۆزگەی ئەوە دەخوازن، کە بەعس هەموو کوردی لە کۆڵیان بکردبایەتەوە.

هەموو جیهان بە هۆی کیمیابارانکردنی هەڵەبجەوە لە ١٦ مارتی ١٩٨٨ ئاگاداری لاپەڕەیەکی ڕەشی ئەو تاوانانە بوو کە بەعس لە کوردستان ئەنجامی دەدان. ڕاپەڕینی بەهاری ١٩٩١ پەردەی لە سەر زۆر لە

تاوانەکانی بەعس لە کوردستان هەڵماڵی. بۆ یەکەمین جار لە ناوخۆی کوردستان دەرفەت پەیدا قوربانییەکان بەشێک لەو کارەساتانە بگێڕنەوە کە بەعس بەسەری هێنابوون. پێشمەرگە و دانیشتووانی گوندەکان چیرۆکی بەشێک لەو پەلامارانەیان بۆ ڕۆژنامەنووسانی بیانی گێڕایەوە. هەشتا کەس دەستی بە بەڵگەنامە فەرمییەکانی دەوڵەت نەدەگەیشت بۆ ئەوەی وێنە گەورەکە پیشان بدات.

پرسەکانی ئامادەکاری و نەخشەدانان بۆ ئەو پەلامارانە و میکانیزمی بیرۆکراسیانەی دام و دەزگا هەواڵگری و سەرکوتکەرەکانی دەوڵەت بۆ جێبەجێ کردنیان تا نیسانی ٢٠٠٣ بە شاراوەیی مانەوە، نەک تەنها بۆ خەڵک، بەڵکو بۆ ئەوانەشی کە خەریکی لێکۆڵینەوە بوون لە وردەکارییەکان. کۆماری ترس و دەوڵەتی ڕێکخراوەی نهێنی هەموو هەوڵێکی گرتبووە بەر بۆ ئەوەی ئەو تاوانانە بە نهێنی بمێننەوە. هەموو شوێنەوارێک کە دەبووە هۆی ئاشکرابوونی ئەو تاوانانە لە کوردستان و شوێنەکانی تری عیراقیش لە ناودەبران. ڕاگەیاندنی زۆربەی خاکی کوردستان وەک ناوچەیەکی داخراو و قەدەغەکراو، شەهیدکردنی ئەوانەی هەوڵیان ئەدا خۆیان لەو دۆزەخە ڕزگار بکەن، کاری حکومەتی ئاسان کردبوو بۆ شاردنەوەی ئەو کارەساتە و هەوڵی سڕینەوەی شوێنەوارەکانی.

هەموو ئەو بەڵگەنامانەی زانیارییەکیان تێدا بوو لە بارەی ئەو تاوانانە یا سەبارەت بە میکانیزمی بیرۆکراسیانەی ئامادەکاری، نەخشەدانان، جێبەجێ کردنی پەلامارەکان و "چنینەوەی ئەنجامەکان" وەک دام و دەزگا حکومییەکان لە نووسراوە فەرمییەکاندا وەسفیان دەکرد، تا ڕووخانی ڕژێم لە بەغدا هەڵگیرا بوون و بۆ کەس نەبوو بیانبینێت، باسی لێکۆڵینەوە لە بارەویەناوە هەر مەکە.

مایەی خەمگینی و نیگەرانییە ژمارەیەکی زۆر لەو بەڵگەنامانە لە نێوبران، دزران و فرۆشران، هێزەکانی ئەمەریکا و ئەم حیزب و ئەو گروپ دەستیان بەسەردا گرتن و توێژەران هەلێکی دەگمەنیان لە دەستدا بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی زانستی لێیان بکۆڵنەوە و وێنەی تاوانەکانی ڕژێم بکێشن. ئێستاش گومان لەدەبەت چەند فەردەی لای ئەم و ئەوە. بەشێکی گرنگی مێژووی کورد لە باشوری کوردستان بە هۆی ئەم کارانەوە لە تاریکیدا مانەوە. دەکرا ئەم بەڵگەنامانە ببنە بەشێکی گرنگ لە ئەرشیفخانەی نیشتمانی کوردستان، کە تا ئێستاش تەنها وەکو بیرۆکەیەک دێت و دەچێت و نەهاتۆتە دی. ئەم بەڵگەنامانە بەشێکن لە یادەوەری گشتی گەلان و لە ڕێگایانەوە تیشک دەخرێتە سەر ڕووداوەکان و بە شێوەیەکی زانستیانە بۆ خەڵک ڕووندەکرێنەوە.

ڕووداو و کارەساتەکانی دوای لە ناوچوونی ڕژێمیش ڕێگەی ئەوەیان

نەدا ناوەندە زانستی و ڕۆشنبیرییەکان بپەرژێنە سەر ئەو کارە. کاربەدەستانی کورد لەم بارەیەوە زۆر خەمساردن. ئەوان کە ڕۆڵەکانی گەلەکەیان دیارترین قوربانی ئەو ڕژێمە خوێنڕێژە بوون، هیچ پەرۆشییەکیان بۆ بە ئەرشیفکردنی ئەو تاوانانە بە شێوەیەکی زانستییانە تا ئێستا پیشان نەداوە. ئەوەی کراوە و دەکرێت لەم بوارەدا هەوڵی تاکە کەسییە، کە بەداخەوە لە توانایدا نییە ئەم ئەرکە گەورەیە بەجێ بێنێت.

ئەو بەڵگەنامانەی لێرە دەیانخەینە ڕوو بریتین لەو نووسراوانەی لە نێوان سەرۆکایەتی کۆمار، هەواڵگری گشتیی سەربازیی، سەرۆکایەتی ئەرکانی سوپا و فەرماندەی هەردوو لەشکری یەکەم و پێنجەمدا لە (١٠ ئازاری ١٩٨٧ بۆ ٦ نیسانی هەمان ساڵ) هاتن و چوونە.

بەڵگەنامەکان تایبەتن بە بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی لە ناوچەکانی تەکیە، بەلەکجاڕی سەر بە ناحیەی قەراخ و دۆڵی بالیسان لە سەر ڕێگەی سەرەکی نێوان چوارقوڕنە و خەلیفان.

بەڵگەنامەکان بە زمان و دەستەواژەکانی بەعس نووسراون. گوتاری بەعس گوتارێکی پەلاماردەر و قێزەون بوو. لەو گوتارەدا نەیارانی دەسەڵات هەموو بە تێکدەر و بەکرێگیراو ناو دەبران. تەنانەت لە بەڵگەنامە و نووسراوە فەرمییە نهێنییەکانیشدا قەت بە ناوی خۆیان نێو نەدەبران. هەمیشەش پاساوی گونجاوی هەبوو بۆ ئەو هەڵسوکەوتە دڕندانەیە لە دژی نەیارە سیاسییەکانی. هەمیشە بە مەبەست باسی هێزی پێشمەرگە و سوپای پاسدار لە تەک یەکدا دەکرد بۆ ئەوەی بە لێکدانەوەی خۆی ئەوە لە مێشکی هەموو لایەک جێگیر بکات، کە ئەمانە شەڕی بەعس لە دژی ڕژێمی ئێران و کرێگرتە کوردەکانێتی.

لەو سەردەمەدا نەک تەنها کاربەدەست و بەرپرسی سەربازی، بەڵکو بەرپرسانی فەرمانگە و دامەزراوە مەدەنییەکانیش کاتێک نووسراوێکیان ئیمزا ئەکرد، ناویان لە سەر نووسراوەکە نەدەنووسرا، تەنها ئاماژە بە پلە و پایەی بەرپرسیارێتیان دەکرا. لەم نووسراوانەشدا هەمان شت پەیڕەوکراوە، بۆیە تەنها ئاماژە بە پایە و بەرپرسیارێتی ئەو کەسانە کراوە کە نووسراو و بەڵگەنامەکانیان ئیمزا کردووە. هەڵبەتە کارێکی زەحمەت نییە مرۆڤ بزانێت کە دەمە کام پلە و بەرپرسیارێتی هەبوو. ئاشکرایە کە ئەو دەمە سەرەکی هەواڵگری سەربازی عیراق و فەرماندەی سوپای یەک و پێنج بووە.

لە بەشەکانی داهاتوودا ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکان دەیخەینە بەردەم خوێنەران.

گفتوگۆی ڕادیۆ دەنگی ئەمریکا لەگەڵ نووسەر سەلام عەبدوڵڵا سەبارەت بە بارودۆخی کوردستان

سەلام عەبدوڵڵا: حکومەتی هەرێم وەک نائیب عەریفەک فەرمانەکانی بانکی نێونەتەوەیی و کۆمپانیاکانی نەوت جێبەجێ دەکات
ی مانگی نۆ 26, 2016

وا چاوەڕوان دەکرێت لە 27/9 لە سەرانسەری هەرێمی کوردستان خۆپیشاندانەکان دژ بەو بارودۆخەی لە هەرێمەکەدا هاتوەتە ئاراوە دەست پێبکات، هەرچەند بە پێی ئەو کلیپانەی بڵاو بونەتەوە وا پیشان دەدات تازە لە هەندێ شوێن دەستیپێکردووە.

سەبارەت بە هەڵ و پێشبینیەکان لە بارەی ئەو خۆپیشاندانانەوە، نووسەر و ڕۆژنامەوان سەلام عەبدوڵڵا لە هەڤپەیڤینێکدا لەگەڵ بەشی کوردی دەنگی ئەمەریکا دەڵێت" لە تەواوی کوردستان، لە زۆربەی شارەکان هەوڵی ئەوە دەدرێت سبەی نارەزایەتی دەربڕدرێت دژ بەو سیاسەتە کە ژیانی خەڵکی خستوتە مەترسیەوە، ئەم خۆپیشاندانە لە راستیدا دژ بە بانکی نێونەتەوەیی و کۆمپانیاکانی نەوت و گازە، چوونکە بە هەردووکیانەوە سیاسەتێکی نیولیبرال لە کوردستان سەپاندووە، کە پاکەجێکە (دەستە بەندیەک) بریتیە لە چەند خاڵێک، هەموو جێبەجێ کراوە، وەک تاڵانکردنی کەرتی تایبەت، سیاسەتی (تقشف) دەست گرتنەوە لە خەرجیەکان، دانەمەزراندن، چوونە سەرەوەی باج، ئازادی سەرمایەگوزاری، هەموو ئەم خاڵانە دەستە بەندیەکە دژ بە خەلکی کوردستان، حکومەتی هەرێمی کوردستان وەک نائیب عەریفەک(نائب عریف) ئیش ئەکا بۆ بانکی نێونەتەوەی و کۆمپانیاکانی نەوت".

کاک سەلام هەر وەها دەڵێت" هیوادارم سبەی کرێکارانی کوردستان و جۆتیارەکانی ئەو ناوچانە کە نەوت و گازی تێدا بەرهەم دەهێنرێت، ئەوان بێنە مەیدان، چوونکە چارەنووسی تەواوی نارەزایەتیەکان بە نارەزایەتی ئەوان و داخوازیەکانی ئەوانەوە گرێدراوە".

کاک سەلام دەشڵێت" گەندەڵی کاربەدەستانی هەرێم بەشێکە لەو سیاسەتە نیولیبرالیزمە کە وەک نائیب عەریفێک فەرمانەکانی بانکی نێۆنەتەوەیی و کۆمپانیاکانی نەوت و گاز جێبەجێ ئەکەن".

[بۆ گوێگرتن لە گفتوگۆکە کلیکی ئێر□ بکەن....]

http://www.dengiamerika.com/a/3525283.html

هەڵوێستەیەک لەسەر دەوری یەکێتی مامۆستایان و حزبەکانی دەسەڵات ل□ ناڕەزایەتیەکاندا!

ئەو کەسەی دزی لێکراوە و هێشتا دەم بەخەندەیە، دیارە دزیەکی لەدزەکە کردوە… شکسپیر

قسەو پەیامی بەرپرسانی لقەکانی یەکێتی مامۆستایان لە ناڕەزایەتیەکانی ئەمڕۆ ٢٥ سێپتەمبەردا ، هەم بەژمارە و هەم بەئاستی داواکاری و شێوازی ناڕەزایەتی□کیان نیشانی دەدا کە ئەمانە زەردەخەنەی ئەو کەسانەیە کە بەشدارن لە دزی موچەدا. ئەگینا حکومەت و دەسەڵاتی□ک کە دوای ٢٥ ساڵ ژیان و موچەی مامۆستایان و کرێکار و فەرمانبەرانی کردۆتە ٢٥%، هێشتا یەکێتی مامۆستایان داوای گوێگرتنی لەداواکاریەکانی لێدەکا! هێشتا خەمی دانیشتنی ئەم حزبانەی دەسەڵاتێتی بۆ گفتوگۆ و ڕێکەوتن! بەڕاستی ئەمانە داوای مامۆستایەکە کە نان نیە بیخوات یان کرێی خانوی نیە یان پارەی هاتوچۆی نیە؟

ئاشکرایە خۆپیشاندان وبایکۆتی ساڵی پاری مامۆستایانیش هەر لەڕێگای ئەم یەکێتی مامۆستایانەوە بەناکام گەیشت و دیسانەوە داوای فرسەت دانیان بەحکومەت کرد و ئێستاش دیسان دەیانەوێ ناڕەزایەتیەکانی ئەمساڵیش توشی هەمان چارەنوس بکەن لەچاوەڕوانی حکومەتدا. سەر سوڕمان لە دەوری یەکێتی مامۆستایان لەوەدایە، کەنازانی ئەمە یەکێتی مامۆستای نەدار و هەژارە یان یەکێتی حزبی دەسەڵاتدارە؟! زەردەخەنەی سەر لێوی بەرپرسانی ماف خوراو و دزیلێکراوی ئەم یەکێتی مامۆستایانە بەرامبەر بەدەسەڵات نیشانەی

بەشداریانە لەو دزییەدا کە دەسەڵات دەیکات وئەم دەوری تابوری پێنجەی یەکێتی مامۆستایان لە ناڕەزایەتییەکاندا خۆی بەشێک لەو سیناریۆیەیە کە ئەم حزبانەی ناودەسەڵات لەناو ناڕەزایەتییەکانیشدا دروستیان کردووە.

مانەوەی مامۆستایانی ناڕازی لە یەکێتی مامۆستایاندا نیشانەی ئەوەیە کە هێشتا گوێڕایەڵی و لۆیاڵەتی سیاسی بە یەکێتی وپارتی لەناو خەڵکی کوردستاندا بەحوکمی بەربارمتەگرتنی موچە هەیە درێژەی هەیە. ئەم لایەنگیری و ملکەچییە سیاسییە دەسەڵات دەکاتە خاوەنی هێزێک کە بتوانێ ڕۆژبەڕۆژ سیاسەت و شیوازەکانی هێنانەخوارەوەی ئاستی چاوەڕوانی برسی کردن و دا بەشکردنی خەڵکی کرێکار وکارمەند و کەم دەرامەت بسەپێنێت.تەنانەت لە ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکانیشدا بتوانێ لەڕێگەی یەکێتی مامۆستایان و فەرمانبەرانی دەسەڵات دەتوانێ کۆنترۆڵی بایکۆت و خۆپیشاندانەکان بکات و بەلاڕێیدا بەرێت و بەسەر جێبهێگیری زۆنی زەرد وسەوز و ٥ حزبەکەی دەسەڵاتدا دابەشی بکات.

تۆماس مۆر لە “یۆتۆپیا”دا بەڕاستی دەربڕینێکی شایستەی سەبارەت بەم سیاسەتەی دەسەڵاتداران دەربڕیوە کاتێک دەڵێت”سەرەتا خەڵک توشی ڕۆشنبیرییەکی نەخۆش دەکەن و لەمناڵییەوە پرەنسیپەکانیان گەندەڵ دەکەن،دواتر سزایان دەدەن لەسەر ئەو کارانەی بەهۆی ئەو خوێندەوارییەی لە سەرەتاوە بەسەریاندا سەپاوە،بەڵام ئەمە تەنیا ئەوە دەگەیەنێ کە تۆ لەسەرەتاوە خەڵک دەکەیت بەدز و دواتر سزایان دەدەیت.” هەر مامۆستا وکرێکار وفەرمانبەرێک هێشتا ئەندامی ئەم ڕێکخراوانەی دەسەڵات بێت وەک ئەم کەسانەی تۆماس مۆر باسیان دەکا وان کە بەهۆی تاوانی خۆشباوەڕیانەوە بەدەسەڵات ئێستا سزای چارەکە موچە بەسەریاندا دەدرێ.

ئەم ناڕەزایەتیانەی یەکێتی مامۆستایان بەدوای هەوڵەکانی تری چوار حزبەکانی ناودەسەڵات،یەکێتی وگۆڕان و ئیسلامییەکان و ٨٧ پەرلەمانتارەکەیاندا دێت، کە پەیامی پشتیوانی بە خۆپیشاندانی مەدەنیان دەربڕی و دەیانەوێ ناڕەزایەتییەکان بەلاڕێی داوای گەڕانەوەی پەرلەمان و ڕێکەوتنی حزبەکاندا بەرن . سەیر لەوەدایە کە ناڕەزایەتی توڕەیی خەڵک لە حکومەتە کەچی دەیانەوێ خەڵک داوای باشکردنی حکومەتێکی بنکە فراوان کە بڕیاری بڕینی موچەی داوە ! ئایا لەسلێمانی ئەوە یەکێتی نییە کە سەرچاوەی داهات و نەوتی ئەم ناوچەیەی لەژێردەستدایە و چارەکە موچەکەش نادات ؟ چۆن ئەم حزبەو ئەم دەسەڵاتە پشتیوانی خواست و ناڕەزایەتییەکان دەکات و ئەی ناڕەزایەتی بەڕووی کێدایە؟ئایا ١٧ شوبات بەدەستی چ هێز و لایەنێک سەرکوت کرا و ئایا جگە لەپارتی ئەوە یەکێتی نەبو کە

خۆپیشاندەرانی دەکوشت؟
جیاوازی ئەم دەورەیە ئەوەیە کە بزوتنەوەی گەڕان بوەتە شەریکی ئەم دزیەی داهات ودەسەڵاتی یەکێتی و هەربۆیە لەگەڵ یەکێتیدا خەریکی چەواشەکردنی خەڵکن بەوەی دەسەڵاتی ناوچەی سلێمانی پشتیوانی لێ ناڕەزایەتی خەڵک دەکا؟
ناڕەزایەتیەکانی ئەوکات ئێستا سەرکەوتودەبێ کە لەناوچەی ژێردەسەڵاتی یەکێتیدا خۆپیشاندەران داوای دابەشکردنی داهاتی نەوت و لابردنی پاشەکەوتکردنی موچە لە یەکێتی بکەن و لەناوچەی پارتیدا داوا لەپارتی بکەن، نەک بەپێچەوانەوە یەکێتی لەناوچەی دەسەڵاتی خۆیدا داوا لەپارتی بکا وخەڵکیش دوای ئەم فریوکاریە بکەون.
ئەم داواکاریانە کاتێک بەدەست دێت کە چیتر خواستی گەڕانەوەی پەرلەمان و ڕێکەوتنی حزبەکان ڕێگەی پەنەدرێ وەک داخوازی خۆپیشاندەران بسەپێنرێ. خەڵکی ناڕازی کاتێک دەتوانێ ڕێگە لەم دەستەوەردانەی پێنج حزبەکەی دەسەڵات بگرێت کە چیتر لەژێر سایە و لە یەکێتی مامەستایانی ئەواندا نەمێنێتەوە و ڕێکخراوی جەماوەری و سەربەخۆی خۆی و دەستەی نوێنەرانی ڕاستەوخۆی خۆپیشاندەران ڕاگەیەنێت و دەستەکانی ئێستای ناڕەزایەتیەکان بکات بەیەک. کاتێک خەڵکی ناڕازی یەکدەگرێت کە چاوی لە هێزی فریادڕەسی دەرەوەی ناڕەزایەتیەکان نەبێ و کۆبونەوە و حکومەت و پەرلەمانی حزبەکان بەو شوێنە بزانێ کە بڕیاری ئەم برسی کردن وهەژارکردنەی خەڵکی لێدراوە و دەبێ بەرامبەر بەو بڕیار ودەسەڵاتە هێزی سەربەخۆی خۆی نیشان بدا.نان وئازادی ئەمڕۆ لەگرەوی یەکگرتوبونی ئەم هێزە ناڕازیە جەماوەریەدایە.

ئاسۆ کمال
٢٥ سێپتەمبەری ٢٠١٦

دیسان بەحیزبیکردن وقۆستنەوەی

ناڕەزایەتیەکانی خەڵکی … نەجم محەمەد

لەهەرێمی کوردستان دیسان نارەزایەتیەکانی خەڵکی ڕوولەهەڵکشانە وشەپۆلێکی ناڕەزایەتی بەهۆیەوەیەلەدژی ناعەدالەتی وبێ مافی و تەبوونی خزمەتگوزاریەگشتیەکان و دواکەوتن و کەمی مووچەونەبوونی خۆشگوزەرانی وهتد ..بەداخەوە ئەم ناڕەزایەتیە خۆڕسك و شۆڕشگێڕانەی خەڵکی ناڕازی لەبەرنەبوونی نوێنەران وڕابەرانێکی جدی وهوشیاری هەڵقوڵاوی ناوخەڵکی کەئەم ناڕەزایەتیانە ڕێك خات و ڕێنوێنی بکات وئاسۆو ئامانج وخواست وداواکاریەکان دیاری بکات ئەم ناڕەزایەتیانە دەکەوێتە نێوان بەرداشی دەسەڵات وحیزبەکانەوە بەکورتی دەسەڵات وحیزبەکان ناڕەزایەتیەکانی خەڵکیان کوشتووە وخنکاندووە وناهێڵن تەندروستانە ئاراستەی خۆی وەرگرێ .

هەرچی دەسەڵاتە هەوڵ دەدات بۆسەرکوتکردن ولەناوبردنی ئەم ناڕەزایەتیانەی خەڵك تۆمەتی حیزبی بوون ودەستی حیزبی لەپشتەوەبوونی بخاتەپاڵ وهەرچی ئەو حیزبانەشە کەململانێی دەسەڵات دەکەن لەپێناو بەرژەوەندی ودەسەڵاتی زیاتری خۆیان هەوڵ دەدەن ئەم نارەزایەتیانەی خەڵکی وشەقام بقۆزنەوە وخەڵکان وکادیرانی خۆیان بخزێننە ناو ئەو ناڕەزایەتیانەو ڕابەرایەتی و نوێنەراتی ئەو ناڕەزایەتیانە بکەن وسواری ئەو شەپۆلی ناڕەزایەتیانە دەبن ولەپێناو ئامانج وبەرژەوەندیە سیاسیەکانی خۆیاندا ناڕەزایەتیەکان بەلاڕێدا دەبەن وموساوەمەی پێ وەدەکەن وشەقام وناڕەزایەتیەکان دەکەنە فشارێك لەسەر دەسەڵات تاهەرچی زیاترە دەسەڵات وکورسی وبوجە وبەرژەوەندی زیاتر وەربگرن لەسەر شان ودەردو ڕەنج وئازاروقوربانی و ناڕەزایەتیەکانی خەڵکی.

بەمەش گەورەترین خزمەت بەدەسەڵات دەکەن وبەهانەی ئەوەی بۆدروست دەکەن کەناڕەزایەتیەکانی خەڵکی بەئاسانی سەرکوت بکات و داواکاریە مرۆییەکانی خەڵکی لەبارببات نموونەکان زۆرن وەك 17شوبات و ئەم یەك دووساڵەی دوایی کەنموونەی زیندوون بۆگەواهی ئەم ڕاستیە هەربۆیە دەبێت خەڵکی کوردستان لەو ڕووەوە زۆر ووشیارو بەئاگابێت نەهێڵێت جارێکی کە مێژوو خۆی دووبارەکاتەوە و وناڕەزایەتیەکانی خۆی لەچنگی دەسەڵات وحیزبەکان دەربهێنێت نەهێڵێت بکەوێتە نێوان ئەو دووبەرداشە وخۆی لێ ڕزگار بکات وخۆیان نوێنەرو ڕابەری خۆیان بن وخۆیان خۆیان ڕێکخەن وماف وداواکاری خواستەکانیان دیاریکەن وخەبات بۆبەدیهێنانیان بکەن چاوەڕێ ی دەستی نوێنەرانی دەسەڵات

وحیزبەکان نەبن و خەڵکی کوردستان دەبێت ئەو ڕاستیە بزانێت کەبەدەستی خۆیان دەتوانن ڕزگاربن ئەگەر یەکبن نەك بدەستی نوێنەرەداتاشراوەکانی حیزب ودەسەڵات کەخەونی بوونەپەرلەمانتاروخەونی کورسی وخەونی پلەو پایەو سەرمایە دەبین لەڕێگەی ناڕەزایەتیەکانی خەڵکەوە پێ ی بگەن نەك خەونی خۆشگوزەرانی بۆخەڵکی…

ئەم وێنەیە لە ئەم وێنەیە لە بەرواری 2016-9-7 گیراوە لەسلیمانی لەپارکی نالی لەگردبوونەوەی دەستەی نارەزایەتی خەڵکدا لەکاتی چڕینی سروودێکدا لەسەر ژیان وگوزەرانی خەڵکی هەرێم لەم هەلومەرجە دژوارەدا..

لەژێر پلەی سفری فەرامۆشیدا…!

ئیدریس عەلی

ئینجیل: بەڵام ئەمە ڕۆژی ئێوەیە.. کاتێ تاریکی دەسەڵاتی هەیە…!

بەشی شیعر نووسینێک
چاومان بدەین بە کۆتر
تاوەکو لەبری ئێمە پێی بڕوانێ و
جار جار لە دواوە
بۆ ختوکەدانی هەستمان
پەڕێکی بخشێنێ بە بناگوێماندا و
پێمانڕا بگمێنێ،
چەند جۆر جوانی تر
بە شەرتی ئەبەدیەت
لەملاولای دڵمان دا
وەک قارچکی دوای تاوەباران
لە ژێر هەتاوی خورپەمان دا هەڵتۆقیون،
کەچی ئێمە
لەسەر نوکی خەیاڵیش
بەلایاندا نەچووین،

لەتاو بڕان و
هاتنەوەی تەزووی خەیاڵ
نەپەرژاوین
لە ڕستەیەکی گونجاودا
بە تەنیشت گوڵ و
بەفر و
باڵندەکانی ترەوە
جێیەکی فەرەحیان بۆ بکەینەوە،
تا سەربەست و خۆشحاڵ
لە هەر ئینجانەیەکی گەرموگوڕ کە پێیان خۆشە.. بڕوێن
بەسەر هەر باخیکی ئاشنادا کە حەز بکەن.. ببارێن
باڵیان بۆ هەر ئاسمانێکی بەرین کە بیگرێت .. بفڕن و
خۆیان لە چنگ
خەونی کوردانە و
خەیاڵی شاعیرانەی ئێمە
قوتار بکەن…!

بایی ئاخهەڵکێشانێ
بەدیار گۆرانییەکەوە
گوێیەکانمان بە پشیلە هەڵخەین،
تا بەسەر دیواری بێدەنگیمانەوە
بمیاوێنێ بەڕووماندا و
ئاگادارمان بکاتەوە
هەر لەم دەوروبەرەی ڕۆحمان
قەڵبەزەی چەندەها دەنگی تر
زوڵاڵتر لەو دەنگانەی
لە ژووری تەنیاییمانەوە دێن و
دەمی کراوەی برینەکانمانی پێ دەبەستین،
بە نەرمی و کاوەخۆ
لە گەرووی کانییەوە هەڵدەقوڵێن،
کەچی ئێمە
لە ڕۆژە‌ سەفەرییەکانی مناڵی و
شەوە دڵنشینەکانی مەستبوونا
نەمانبیستوون…!

ماوەی میوانداریيەک
هەستی بۆنکردنمان بدەین بە سەگ،

تەنیا و بێکەس
پێچێ بەدەوری عەلوەکەدا بکات،
نزیک بێتەوە لە بارێ قۆخ
لوت لە توێکڵە سێوێ بژەنێ و
حەپەحەپ لەژێر کەڵبەوە
بقروسکێنی بە گژماندا
تاوەکو لە خەمی زەردبوون و
هەڵوەرین بڕەخسێین،
تا هیچ نەبێ بەشی ئەوەندە خوێنمان پێبێ
بەرگەی یەکدوو پاییزیی دیکەی
ئاوەها دڵڕەق و
ساردوسڕ
ئەوەندە گرانجان لە فرۆشتنی باران بگرین،
لە سیلەی ئومیدەوە بڕوانین
نێو ساردکەرەوەکانی تاخمان
چەند سوزگی تر
میوەی ئاڵ و گەیوی وەفا
خەریکە خراپ دەبن و
لە توێکڵی پەشیمانیی خۆیان دێنە دەر،
چەند جۆری تر
بوتڵە شەربەتی گیراوە
لە بێدەنگیی ترێ و
شووشە مرەبای خۆشکراو
بە شەرمی گێلاس و
مەنجەڵی بچوک بچوکی
پڕ لە شۆربای خۆشەویستی
لەژێر پلەی سفری فەرامۆشیدا
خەریکە ماوەی میهرەبانییان بەسەر دەچێ و
ئێمە لەتاو شەڕە دڵ
لە تاو سەگە سەگی چاوتێری
هێشتاکە دەستی بەخشینمان
بۆ نەبردوون…!

فرسەخێ نزیکتر بۆ گەیشتن بە بەهەشت
تۆزقاڵێک لە ئیمانی زیادەی خۆمان
بدەین بە کاریلە،
تا لە وانەی “زوهد و بەلاغە دا

لەسەر رەحلە رەقەکەی "جەلالەدین"
شانبەشانی برینەکانی
"شەمس"ی دابنیشێ،
لەنێو گژوگیای تەڕ و پاراوی
باخەکانی فیردەوس و
کانیاوی زمزم دا
زانستی کاوێژ بخوێنێ،
بە دەستێکی زاهیدانەوە
سێ جار بە ئاستەم
ئەڵقەڕێزی دەرگا دارینەکەی "ڕەیان" بکوتێ و
دڵێکی دایکانەی زەخمار داچڵەکێنێ
کە لەودیوەوە ئارام و هێدی
بەدەم هەنسک و لاوانەوەوە
خەریکی پروکاندنی برینەکانی جەستەی
دەروێشێکی خوراسانیی و
شوشتنی کراسی خوێناوی زامدارێکی ئەفغانییەێ،
بە دەنگی شیوەن و سنگکوتانەوە
فەرمووی هاتنە ژوورەوەی لێ بکات،
وای بۆ بچێت پێستەچییە
ڕیش چەرمووەکەی کەنعانە و
نامەی "یوسفی" ێکی تری بۆ هێناوە،
مەزەنە بکات شەهیدێکی تری بۆ نخۆشیان
لە ئورشەلیمەوەێ ناردووە،
وابزانێت عاشورایە و
سەری بڕاوی ""حوسێن" ێکی تر
لە دەشتی کەربەلاوە ێ هاتووە،
جار جار ملێ ڕاتەکێنێ و
لە دوورەوە بباعێنێ بۆمان،
تا بیرمان بخاتەوە
کە هەزاران فەرمودی تری سەحیح
لە خەرەند و پێچ و چۆڵی
کتێبەکانی خوادا
وەک زەڕنەقوتەی بەیانیان
بەسەر بەفری فەرامۆشیدا هەڵوەریون،
دڵی گەرمی گەنجیکی دێی " سوهرەوەرد" و
غەزەلی بە پەڕی باڵندە نووسراوی
شاعیرێکی "تاوگێزی" و

دەستی ڕەحمەت و پڕ لە شیفای
" کاک ئەحمەد" ناوێکی "پریسی" یان دەوێت،
هەتا سپێدەی کۆچێکی تر
خەونی فڕین بداتەوە لە کەلە‌یان
هەتا ئێوارەی زکرێکی تر
خولیای ئەوین بزێتەوە نێو دڵیان…!